

J. KRISHNAMURTI

Prima și ultima libertate

Cuvânt-înainte:
ALDOUS HUXLEY

Traducere de
CLAUDIA DUMITRIU

Ediție îngrijită de
GINA ARGINTESCU-AMZA

EDITURA HERALD
București

Cuprins

<i>CUVÂNT-ÎNAINTE</i>	5
CAPITOLUL I. Introducere	15
CAPITOLUL II. Ce căutăm?	23
CAPITOLUL III. Individul și societatea	29
CAPITOLUL IV. Cunoașterea de sine	37
CAPITOLUL V. Acțiune și idee	45
CAPITOLUL VI. Credința	51
CAPITOLUL VII. Efortul	61
CAPITOLUL VIII. Contradicția	67
CAPITOLUL IX. Ce este eul?	73
CAPITOLUL X. Teama	81
CAPITOLUL XI. Simplitatea	87
CAPITOLUL XII. Luciditatea	93
CAPITOLUL XIII. Dorința	99
CAPITOLUL XIV. Relație și izolare	105
CAPITOLUL XV. Gânditorul și gândirea	109
CAPITOLUL XVI. Poate gândirea să ne rezolve problemele?	113
CAPITOLUL XVII. Funcția minții	117
CAPITOLUL XVIII. Autoiluzionarea	123
CAPITOLUL XIX. Activitatea egocentrică	129
CAPITOLUL XX. Timp și transformare	133
CAPITOLUL XXI. Putere și realizare	139
<i>ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI</i>	145
1. Despre criza actuală	147
2. Despre naționalism	149
3. De ce învățători spirituali?	150
4. Despre cunoaștere	153
5. Despre disciplină	155

6. Despre singurătate	161
7. Despre suferință	163
8. Despre conștiința vigilentă	166
9. Despre relație	169
10. Despre război	173
11. Despre teamă	177
12. Despre plictiseală și interes	179
13. Despre ură	181
14. Despre clevetire	184
15. Despre critică	186
16. Despre credința în Dumnezeu	189
17. Despre memorie	192
18. Supunerea față de „ceea ce este”	195
19. Despre rugăciune și meditație	197
20. Despre conștient și inconștient	202
21. Despre sexualitate	205
22. Despre iubire	209
23. Despre moarte	212
24. Despre timp	214
25. Despre acțiune fără idee prealabilă	217
26. Despre vechi și nou	219
27. A denumi	221
28. Despre cunoscut și necunoscut	225
29. Adevărul și minciuna	228
30. Despre Dumnezeu	233
31. Despre înțelegerea imediată	236
32. Despre simplitate	239
33. Date superficiale	241
34. Despre banalitate	243
35. Despre liniștea minții	244
36. Despre sensul vieții	246
37. Despre confuzia minții	248
38. Despre transformare	250

CUVÂNT-ÎNAINTE

Omul este o ființă amfibie, care trăiește simultan în două lumi – cea dată și cea creată de el, lumea materiei, a vieții și a conștiinței, pe de o parte, și lumea simbolurilor pe de alta. În gândirea noastră folosim o mare diversitate de sisteme-simbol – lingvistice, matematice, imagistice, muzicale, rituale. Fără asemenea sisteme-simbol nu am avea nici artă, nici știință, nici lege, nici filozofie, nici măcar rudimentele civilizației: cu alte cuvinte, am fi niște animale.

Deci simbolurile sunt indispensabile. Dar, așa cum o dovedește foarte clar istoria propriei noastre epoci și a tuturor celorlalte, simbolurile pot fi fatale. De exemplu, să luăm în considerare pe de o parte domeniul științei, iar pe de alta domeniul politicii și al religiei. Gândind în cadrul unei serii de simboluri și acționând ca răspuns la altă serie, am reușit, într-o oarecare măsură, să înțelegem și să controlăm forțele elementare ale naturii. Gândind în cadrul unei alte serii de simboluri și acționând ca răspuns la ele, folosim aceste forțe ca pe instrumente ale crimei în masă și ale sinuciderii colective. În primul caz, simbolurile explicative au fost bine alese, analizate cu grijă și adaptate treptat faptelor apărute în existența fizică. În cel de al doilea, simbolurile, greșit alese de la început, nu au fost niciodată supuse unei analize complete, nicio dată reformulate pentru a le armoniza cu faptele apărute în existența umană. Mai rău, aceste simboluri mistificatoare au fost pretutindeni tratate cu respect cu totul nejustificat, ca și cum, într-un mod misterios, ele ar fi mai reale decât realitățile la care se refereau. În contextul religiei și al politicii, cuvintele nu sunt considerate ca simbolizând, într-un mod oarecum neadecvat, lucruri și evenimente; dimpotrivă,

lucrurile și evenimentele sunt considerate ca ilustrări determinate ale cuvintelor.

Până acum, simbolurile au fost folosite realist numai în acele domenii pe care nu le considerăm extrem de importante. În fiecare situație ce implică impulsurile noastre mai profunde, am stăruit să folosim simboluri, nu numai în mod nerealist, dar și idolatru, ba chiar nebunesc. În consecință am fost capabili să comitem, cu sânge rece și pe lungi perioade, fapte pe care animalele le comit numai pe moment și numai în crize de furie, de lăcomie sau de frică. Deoarece folosesc și adoră simbolurile, oamenii pot deveni idealști și, fiind idealști, pot transforma lăcomia periodică a animalului în imperialismul grandios al lui Rhodes sau J.P. Morgan; pot transforma agresivitatea periodică a animalului în stalinism sau Inchiziție spaniolă; pot transforma atașamentul periodic al animalului față de teritoriul său în delirul calculat al naționalismului. Din fericire, ei pot, de asemenea, transforma blândețea periodică a animalului în generozitatea de o viață a unei Elisabeth Fry sau a unui Vincent de Paul; pot să transforme fidelitatea periodică a animalului față de perechea sau de puii lui în colaborare rațională și durabilă, care până în prezent s-a dovedit destul de puternică pentru a salva lumea de consecințele celui alt fel de idealism, cel mai dezastruos dintre toate. Va fi el capabil să salveze lumea? La această întrebare nu se poate răspunde. Tot ce putem spune este că, odată cu idealștii naționalismului care dispun de bomba A, șansele în favoarea idealștilor colaborării și ai generozității au scăzut simțitor.

Chiar și cea mai bună carte de bucate nu poate înlocui o masă proastă. Faptul pare a fi destul de evident. Și totuși, de-a lungul timpurilor, cei mai mari filozofi, cei mai învățați și mai perspicace teologi au căzut mereu în eroare prin care au identificat construcțiile lor pur verbale cu fapte; sau într-o eroare și mai mare: aceea de a-și imagina că simbolurile sunt, într-un fel, mai reale decât ceea ce reprezintă. Adorația lor față de cuvânt a trezit și dezaprobări. „Numai spiritul, spunea sfântul Pavel, dă viață, litera ucide”. „Și de ce tot pălăvrăgiți

despre Dumnezeu? întreabă Eckhart. Orice s-ar spune despre Dumnezeu este fals”. La capătul celălalt al lumii, autorul unei *Mahayana sutra* afirma că „adevărul n-a fost niciodată propovăduit de Buddha, având în vedere că tu trebuie să-l realizezi în interiorul tău”. Asemenea afirmații păreau profund subiective și oamenii respectabili le ignorau. Strania supraestimare idolatră a cuvintelor și a simbolurilor a continuat fără întrerupere. Religiile au decăzut, dar vechiul obicei de a formula principii de bază și de a impune credința în dogme a persistat chiar și printre atei.

În anii din urmă, logicienii și cei care se ocupă de semantică au realizat o analiză foarte minuțioasă a simbolurilor ce stau la baza gândirii umane. Lingvistica a devenit o știință și se poate chiar studia o disciplină căreia regretatul Benjamin Whorf i-a dat numele de metalingvistică. Toate acestea sunt, în mare măsură, bune, dar nu suficiente. Logica și semantică, lingvistica și metalingvistica sunt discipline pur intelectuale. Ele analizează diferitele căi, corecte și incorecte, semnificative și nesemnificative, prin care cuvintele pot fi asociate lucrurilor, evoluțiilor și evenimentelor. Dar ele nu constituie un îndreptar pentru problema, cu mult mai importantă, a raporturilor omului, în totalitatea sa psihofizică, cu cele două lumi ale sale, cea dată, pe de o parte, cea de simboluri, pe de alta.

Problema a fost de mai multe ori rezolvată, în fiecare regiune a globului și în fiecare perioadă a istoriei, de diferite personalități, bărbați și femei. Chiar și atunci când vorbeau sau scriau, aceste personalități nu au creat sisteme, știind că fiecare sistem este o permanentă tentație de a da o pondere prea mare simbolurilor, de a acorda mai multă atenție cuvintelor decât realităților pe care se presupune că le simbolizează. Scopul lor nu a fost niciodată de a oferi explicații gata făcute, panacee, ci de a determina oamenii să-și pună singuri diagnosticul, să-și vindece propriile boli, să-i facă să ajungă acolo unde problema omului și soluționarea ei se prezintă singură și direct experienței.

În acest volum de culegeri din scrierile și convorbirile lui Krishnamurti, cititorul va găsi o clară și actuală formulare a problemei fundamental umane, cât și invitația de a o rezolva prin singurul mod în care ea poate fi rezolvată, și anume, de către fiecare în parte. Soluțiile colective, în care atât de mulți se încred cu disperare, nu sunt niciodată adecvate. „Pentru a înțelege chinul și tulburarea ce există înăuntrul nostru, cum există și în lume, trebuie mai întâi să găsim claritatea înăuntrul nostru, iar această claritate rezultă dintr-o gândire corectă. Este o claritate care nu trebuie organizată, căci nu poate fi schimbată cu alta. Gândirea unui grup organizat e doar repetitivă. Claritatea nu este rezultatul unei afirmații verbale, ci al unei intense auto-conștientizări și al unei gândiri corecte. Gândirea corectă nu este consecința unei simple cultivări a intelectului, nici conformarea la un model, oricât de valoros și nobil ar fi acesta. Gândirea corectă rezultă din autocunoaștere.

Fără a te înțelege pe tine însuși, nu ai o bază de gândire; fără autocunoaștere, ceea ce gândești nu este adevărat”.

Această temă fundamentală e dezvoltată cu consecvență de Krishnamurti. „În oameni se află speranța, nu în societate, nici în sisteme, nici în sisteme religioase organizate, ci în tine și în mine”. Religiile organizate, cu intermediarii lor, cu cărțile lor sfinte, cu dogmele, ierarhiile și ritualurile lor, oferă doar o falsă soluție problemei de bază. „Când citezi *Bhagavad Gita* sau Biblia sau unele Cărți Sacre chineze, fără îndoială că nu faci altceva decât să repeți. Și ceea ce repeți nu reprezintă adevărul; este un neadevăr, deoarece adevărul nu poate fi repetat”. Un neadevăr poate fi amplificat, expus și repetat, dar adevărul nu; iar când repeți adevărul, el încetează de a mai fi adevăr și, prin urmare, cărțile sfinte sunt lipsite de importanță.

Doar prin autocunoaștere și nu prin credința în simbolurile altcuiva poate ajunge omul la realitatea eternă, unde ființa sa își are originea. Credința într-o adecvare totală și într-o valoare superlativă a unui sistem de simboluri dat, oricare ar fi el, nu ne duce la eliberare, ci la istorie, la aceleași vechi dezastre. „Credința dezbină în mod inevitabil. Dacă ai

o credință anume sau cauți siguranță în credința ta, te separi de cei care caută siguranță într-o altă formă de credință. Toate credințele organizate se întemeiază pe separare, chiar dacă propovăduiesc înfrățirea”. Omul care a rezolvat cu succes problema relațiilor sale cu cele două lumi, cea de date și cea de simboluri, este un om care nu are credințe. În ce privește problemele practice ale vieții, el acceptă o serie de ipoteze de lucru care-i servesc scopurile, dar cărora nu le dă mai multă importanță decât unei unelte sau unui instrument. În privința semenilor săi și a realității pe care aceștia se bazează, el are experiențele directe ale dragostei și înțelegerii.

Tocmai pentru a se feri de credință, Krishnamurti „nu a citit niciun fel de literatură sacră, nici *Bhagavad Gita*, nici *Upanishadele*”. Iar noi nu citim nici măcar literatură sacră; citim ziarele noastre preferate, reviste și romane polițiste. Înseamnă că abordăm criza timpurilor noastre nu cu dragoste și înțelegere, ci „cu formule, cu sisteme” – formule și sisteme mai mult decât sărace. Dar „oamenii de bună-credință n-ar trebui să aibă formule”, căci formulele duc, inevitabil, la o „gândire oarbă”. Gustul pentru formule este aproape universal. Nu poate fi altfel: deoarece „sistemul nostru de educație se bazează pe ce trebuie gândit și nu pe cum trebuie gândit”. Suntem educați pentru a fi membri credincioși și practicanți ai unei organizații – comuniste sau creștine, musulmane sau hinduse, budiste sau freudiene. În consecință, „răspunzi unui deziderat, întotdeauna nou, conform unui model vechi; prin urmare, răspunsul tău nu are valabilitatea necesară, nici noutate și nici prospețime. Dacă răspunzi ca un catolic sau ca un comunist, răspunzi – nu-i așa –, conform unei gândiri șablon. Așadar, răspunsul tău este nesemnificativ. Și cine altcineva decât hindusul, musulmanul, budistul sau creștinul au creat această problemă? Așa cum noua religie constă în adorarea statului, tot așa vechea religie consta în adorarea unei idei. Dacă răspunzi unui deziderat conform vechii tale condiționări, răspunsul tău nu te face apt să înțelegi noul deziderat”. Prin urmare, „ceea ce trebuie făcut pentru a înțelege o

noutate este să ne dezbrăcăm complet, să ne despuim cu totul de ceea ce am învățat, pentru ca înțelegerea să rezulte dintr-o nouă perspectivă de abordare”.

Cu alte cuvinte, simbolurile nu ar trebui niciodată ridicate la rangul de dogme, și niciun sistem nu ar trebui considerat altceva decât o soluție provizorie. Credința în formule și acțiunea conformă cu ele nu pot rezolva problema noastră.

„Numai înțelegându-ne în mod creator pe noi înșine, poate exista o lume creatoare, o lume fericită, o lume în care să nu existe idei.” O lume în care nu ar exista idei ar fi o lume fericită, fiind lipsită de puternicele forme determinate care-i silesc pe oameni să întreprindă acțiuni improprii, o lume fără dogmele sacre în spiritul cărora cele mai grave crime își găsesc justificarea, iar cele mai vădite nebunii sunt explicate rațional și amănunțit.

Educația care nu ne învață cum să gândim, ci, dimpotrivă, ce anume să gândim, este o educație care implică o clasă guvernatoare de preoți și de stăpâni. Dar „însăși ideea de a conduce pe cineva este antisocială și antispirituală”. Pentru omul care o profesează, conducerea reprezintă satisfacerea dorinței lui de putere; pentru cei conduși, reprezintă satisfacerea dorinței lor de certitudine și siguranță. Un guru vă dă un fel de drog. Dar se poate pune întrebarea: „Tu ce faci? Nu acționezi ca un guru pentru noi?” „Nu, răspunde Krishnamurti, nu acționez ca un guru pentru voi, deoarece, în primul rând, nu vă dau nicio gratificație. Eu nu vă spun ce trebuie să faceți în fiecare zi; vă arăt doar ceva; puteți să țineți seama sau nu de ce vă spun eu, acest lucru depinde de voi, nu de mine. Eu nu vă cer nimic, nici adorația voastră, nici măgulirea voastră, nici insultele voastre, nici zeii voștri. Eu spun: Acesta este un fapt; îl puteți accepta sau refuza. Și mulți dintre voi nu-l vor accepta, pentru motivul evident că nu vor găsi în el nicio gratificație”.

Dar ce oferă de fapt Krishnamurti? Ce este lucrul pe care-l putem accepta dacă dorim, dar pe care, după toate probabilitățile, vom prefera să nu-l acceptăm? Nu e vorba, cum am văzut, de un sistem de credințe, de un catalog de

dogme, de un ansamblu de noțiuni și idealuri de confecție. Nu e vorba nici de conducere, de mediere, nici de îndrumare spirituală și nici măcar de exemplu. Nu e vorba nici de un ritual, de o biserică, de un cod, nici de înălțare spirituală sau de orice altă formă de pălăvrăgeală inspirată.

Atunci, poate fi vorba de autodisciplină? Nu. Autodisciplina ca atare nu e modul în care poate fi rezolvată problema noastră. Pentru a găsi soluția, spiritul trebuie să se deschidă singur față de realitate, trebuie să se confrunte cu datele lumii exterioare și ale celei interioare, fără prejudecăți, nici restricții. A fi în slujba lui Dumnezeu înseamnă libertatea deplină. Invers, deplina libertate înseamnă a fi în slujba lui Dumnezeu. Prin disciplină, spiritul nu suferă schimbări radicale, rămâne același, dar „limitat, ținut sub control”.

Autodisciplina se înscrie pe lista lucrurilor pe care Krishnamurti nu le oferă. Atunci, să fie rugăciunea? Din nou, răspunsul este negativ. „Rugăciunea vă poate aduce răspunsul pe care-l căutați, dar acest răspuns poate veni din subconștientul vostru sau dintr-o rezervă generală, depozitul tuturor cererilor voastre. Răspunsul nu este vocea liniștită a lui Dumnezeu”. „Să vedem, continuă Krishnamurti, ce se întâmplă când te rogi. Prin repetarea constantă a anumitor fraze și prin controlul gândurilor, spiritul se liniștește. Cel puțin, spiritul conștient. Îngenunchezi, așa cum fac creștinii, sau te așezi, ca hindușii, și repeți și iar repeți, și prin această repetare spiritul se calmează. În această liniște se face auzit un mesaj. Acest mesaj, pentru care te-ai rugat, poate veni din subconștient sau poate fi răspunsul memoriei tale. Dar, cu siguranță, nu este vocea realității; vocea realității trebuie să vină ea către tine, nu poate fi chemată, nu i te poți ruga. Nu o poți amăgi în minuscula colivie făcând *puja*, *bhajan* sau alte ritualuri, oferindu-i flori, încercând s-o îndupleci, înfrânându-te pe tine sau rivalizând cu alții. Odată ce ai învățat șiretlicul de a-ți liniști spiritul, prin respectarea unor cuvinte și primind sugestii în această liniște, se ivește pericolul – în afară de cazul când ești foarte atent la originea sugestiilor – să

fii subjugat, și atunci rugăciunea devine un substitut al căutării adevărului. Vei primi lucrul pentru care te rogi, dar acesta nu este adevărul. Dacă dorești și dacă ceri, vei primi, dar în cele din urmă vei avea de plătit pentru aceasta”.

De la rugăciune trecem la yoga și aflăm că yoga este un alt lucru pe care nu-l oferă Krishnamurti. Deoarece yoga înseamnă concentrare, iar concentrarea înseamnă excludere.

„Construiești un zid de rezistență concentrându-te pe un gând pe care l-ai ales, și încerci să le îndepărtezi pe toate celelalte”. Ceea ce se numește de obicei meditație este doar „cultivarea rezistenței, a unei concentrări exclusive pe o idee aleasă de noi”. Dar după ce criterii alegi? „Ce te face să spui că acest lucru este bun, adevărat, nobil, iar restul nu? Evident, alegerea se bazează pe plăcere, recompensă sau realizare; sau e doar reacția față de o condiționare ori față de o tradiție. În definitiv, de ce alegi? De ce nu-ți examinezi fiecare gând? Când te interesează mai multe gânduri, de ce-l alegi numai pe unul? De ce nu examinezi fiecare gând interesant? În loc de a crea o rezistență, de ce nu te oprești asupra fiecăruia dintre aceste gânduri, așa cum se ivește el, și te concentrezi doar asupra unei idei? De fapt, poți avea multe preocupări, multe pretexte conștiente și inconștiente! De ce alegi una și le alungi pe toate celelalte, luptă în care îți cheltuești întreaga energie, creând deci o rezistență, un conflict și o neînțelegere? În timp ce, luând fiecare gând în considerare, așa cum se ivește – fiecare gând, nu numai câteva – nu mai există excludere. Dar e greu să-ți examinezi fiecare gând. Căci, în timp ce te fixezi asupra unuia, apare altul pe furiș. Însă, dacă ești conștient, fără a te controla sau a te justifica, vei constata că prin simpla atenție acordată aceluia gând, niciun altul nu se va mai insinua. Numai când condamni, compari, aproximezi, apar alte gânduri”.

„Nu judeca, dacă vrei să nu fii judecat”. Preceptele Bibliei se aplică în aceeași măsură atitudinii noastre față de noi înșine, ca și atitudinii noastre față de alții.

Capitolul I

INTRODUCERE

A comunica cu cineva, chiar atunci când îl cunoaștem foarte bine, este un lucru extrem de greu. Pot folosi cuvinte care pentru tine au, poate, o semnificație deosebită față de a mea. Înțelegerea vine atunci când tu și cu mine ne întâlnim în același timp, la același nivel. Aceasta se întâmplă numai când există o reală afecțiune între oameni, între soț și soție, între prieteni apropiați. Aceasta-i comunicarea reală. Înțelegerea instantanee vine atunci când ne întâlnim în același timp pe un plan identic.

Este foarte dificil să comunicăm unii cu alții în mod efice și cu un rezultat precis. Țin să spun că eu folosesc cuvinte simple, nu o anumită terminologie, deoarece nu cred că vreun tip de exprimare specializat ne va ajuta la rezolvarea dificultăților noastre probleme; așa că nu voi folosi niciun termen de specialitate, fie el de psihologie sau de religie. Mi-ar plăcea să exprim o semnificație mai profundă cu vorbele simple, folosite în viața noastră de toate zilele; dar acest lucru este foarte greu dacă nu știi să ascuți.

Există o artă a ascultării. Ca să fii cu adevărat capabil să ascuți, trebuie să-ți abandonezi, să-ți lași de-o parte toate prejudecățile, formulările anterioare și activitățile zilnice. Când te afli într-o stare de spirit receptivă, lucrurile pot fi lesne înțelese; ascuți atunci când atenția ta reală se îndreaptă către ceva. Dar, din păcate, cei mai mulți dintre noi ascultăm printr-un ecran de împotrivire, alcătuit din preconcepții, fie ele religioase sau spirituale, psihologice sau științifice, ori din grijile, dorințele și temerile de zi cu zi. Și ascultăm prin acest ecran; prin urmare, ascultăm nu ceea ce se spune, ci zgomotul, sunetul nostru propriu. Este foarte greu să lăsăm de-o parte formația noastră, percepțiile, înclinațiile noastre, împotri-

virile noastre și, trecând peste expresia verbală, să ascultăm astfel încât să înțelegem instantaneu. Asta va fi una dintre dificultățile noastre.

Dacă, în această cuvântare, se va spune ceva opus felului vostru de a gândi și de a crede, plecați totuși urechea, nu vă împotriviți. Puteți avea dreptate, așa cum și eu pot greși; dar, ascultând și cercetând împreună, vom descoperi ce înseamnă adevărul. Adevărul nu vă poate fi dat de către cineva. Trebuie să-l descoperiți; și pentru a-l descoperi, e necesară o stare de spirit ce permite înțelegerea directă. Nu poate exista o înțelegere directă atunci când există împotrivire, apărare, protecție. Înțelegerea vine printr-un act de luare la cunoștință a *ceea ce este*. A ști exact ce este, ce este real, actual, fără a-l interpreta, fără a-l condamna sau justifica este, fără îndoială, începutul înțelepciunii.

Adevărul ne scapă numai atunci când începem să interpretăm, să traducem în funcție de determinările și de prejudecățile noastre. În definitiv, se impune un fel de cercetare. A ști ce este un lucru, a ști cu exactitate, necesită o cercetare, nu-l poți traduce în funcție de dispoziția ta. La fel, dacă putem privi, observa, asculta, dacă putem fi conștienți de *ceea ce este* în mod precis, atunci problema e rezolvată. E ceea ce propunem în aceste convorbiri. Vă voi arăta *ceea ce este* și nu vi-l voi traduce în funcție de fantezia mea: de asemenea, nici voi nu trebuie să-l traduceți sau să-l interpretați în funcție de experiența sau de pregătirea voastră.

Așadar, n-ar fi oare posibil să fim conștienți de fiecare lucru, așa cum este el? Pornind de aici, desigur că poate exista o înțelegere. Să cunoști, să fii conștient de ceva, să ajungi la *ceea ce este*, să pui capăt luptei. Dacă știu că sunt un mincinos și recunosc acest fapt, atunci lupta este încheiată. A lua cunoștință de ceva, a fi conștient de *ceea ce este* cineva, e un prim pas către înțelepciune, începutul înțelegerii care te eliberează de timp. A introduce factorul timp – timp nu în sensul cronologic, ci ca mediu, ca proces psihologic, ca un proces al spiritului – este un lucru distructiv și un factor de dezordine.

Astfel, putem avea înțelegerea a *ceea ce este* atunci când îl recunoaștem fără a-l condamna, fără a-l justifica, fără a ne identifica cu el. A ști ce este el într-o anumită condiție, într-o anumită stare, înseamnă deja un proces de eliberare, însă omul care nu este conștient de condiția sa, de frământările sale încetează să fie altceva decât *ceea ce este*, fapt ce atrage după sine obișnuința. Așadar, să păstrăm în minte hotărârea de a examina *ceea ce este*, de a observa și de a fi conștienți de *ceea ce este* în prezent, fără a ne face o părere, fără a interpreta. E nevoie de o minte extrem de perspicace, de un suflet extrem de subtil pentru a conștientiza și a urmări *ceea ce este*, deoarece existentul se află în neconținută mișcare, în continuă transformare. Dacă mintea e înlănțuită de credință și de cunoaștere, ea încetează de a mai urmări și de a se mula pe mișcarea rapidă a existentului. E nevoie de o agilitate mintală și de o suplețe psihică ce lipsesc unui spirit închistat într-o credință, într-o prejudecată sau într-o identificare, unui suflet și unei minți uscate.

Fără discuție, cred că suntem cu toții conștienți că haosul și suferința abundă, atât în planul individual, cât și în cel colectiv. Nu numai în India, ci pretutindeni în lume; în China, în America, în Anglia, în Germania, în toată lumea există mari dezordini și neliniști crescânde. Nu numai la nivel național, nu în special aici, ci în lumea întreagă. Există o suferință extraordinar de acută a individului, dar și a colectivităților. Așadar, ar fi absurd să limităm catastrofa mondială la o arie geografică, la o secțiune colorată a hărții; nu în felul acesta am putea înțelege semnificația profundă a suferinței mondiale și individuale. Care este răspunsul nostru, astăzi? Cum reacționăm noi la această situație?

Există suferință la nivel politic, social și religios; întreaga noastră ființă psihică este tulburată, și liderii politici și religioși ne-au dezamăgit cu toții; toate cărțile și-au pierdut semnificația. Poți lua Bhagavad Gita, Biblia sau ultimele tratate de politică sau de psihologie și vei descoperi că și-au pierdut strălucirea, acea calitate a adevărului; au coborât la

nivelul unor simple cuvinte. Dar tu, care repeți acele cuvinte, ești tulburat, ești confuz, ești nesigur – iar simpla repetare nu transmite nimic! De aceea, repetând cuvintele din Biblie, din Marx ori din Bhagavad Gita fiind tulburat și într-o stare de nesiguranță, repetarea devine o minciună; căci ceea ce este scris acolo s-a redus la o simplă propagandă, iar propaganda nu înseamnă adevăr. Așa că, repetând, ai încetat de a-ți înțelege propria stare. Nu faci decât să-ți acoperi cu vorbe de prestigiu dezordinea interioară. Ceea ce încercăm să facem aici este să înțelegem această dezordine, nu să o acoperim cu citate; deci, care ți-e răspunsul? Cum răspunzi la haosul general, la dezordinea, la nesiguranța existenței? Fii conștient de această problemă. În timp ce vorbesc despre ea, urmărește nu cuvintele mele, ci gândul suscitât în tine. Cei mai mulți dintre noi suntem obișnuiți să fim spectatori, nu participanți. Citim cărți, dar nu le scriem niciodată. A fi spectator, a privi un meci de fotbal, a-i urmări pe politicieni și pe oratori a devenit o tradiție, un obicei național și mondial. Privindu-i, nu suntem doar niște privitori din afară, ci ne-am pierdut și capacitatea creatoare!

Dacă vă mărginiți să fiți spectatori, veți pierde semnificația vorbelor mele; prelegerea aceasta nu trebuie ascultată prin forța obișnuinței. N-am intenția să vă dau informații ce se pot găsi într-o enciclopedie. Ceea ce încercăm să facem este a ne urmări gândurile, ale fiecăruia dintre noi, a urmări cât putem de departe, cât putem de profund, mesajele și reacțiile propriilor simțăminte. Așadar, vă rog să descoperiți cum răspundeți la această problemă, la această suferință; nu prin cuvintele altuia! Răspunsul vostru trebuie să fie personal! Dacă tragi vreun folos de pe urma suferinței, a haosului, dacă obții un profit din ele, fie el economic, social, politic sau psihologic, vei răspunde prin indiferență. Deci nu-ți pasă dacă haosul continuă. Firește, cu cât există mai multă tulburare și haos în această lume, cu atât oamenii caută mai mult siguranță. Ați remarcat, nu-i așa?